

VOORWOORD UPDATE JURIDISCHE WEGWIJZER

December 2023

De Stichting Vliegcramp MH17 heeft bij monde van haar voorzitter, Piet Ploeg, op 26 maart 2022, het eerste exemplaar van de Juridische wegwijzer MH17 aangeboden aan een zestal nabestaanden. Dit bij gelegenheid van een informatiebijeenkomst voor de nabestaanden. Daarnaast heeft de Stichting op dezelfde dag de inhoud van de juridische wegwijzer ook op de website geplaatst.

Inmiddels is dit document op grote schaal onder de nabestaanden verspreid maar ook onder verschillende organisaties in binnen en buitenland. Deze wijze van verspreiden heeft ertoe geleid dat vlucht MH17 en de effecten daarvan op vele plaatsen regelmatig onderwerp van gesprek zijn.

Het informatieve aspect en het op de agenda houden van deze ramp zijn beide belangrijke doelstellingen die de Stichting zich gesteld heeft. Nabestaanden willen nog steeds dat er recht wordt gedaan en dat de verantwoordelijken voor de aanslag op vlucht MH17 ter verantwoording worden geroepen en bestraft.

Nu we te maken hebben met het feit dat de rechtbank Den Haag op 17 november 2022 uitspraak heeft gedaan over de vier verdachten in dit proces, er geen hoger beroep is ingesteld en er tot dusver geen beroep gedaan is op een zgn. artikel 12 procedure, is er voldoende aanleiding om aanvullend op de Juridische wegwijzer MH17 een update te verschaffen. Om snel te kunnen reageren op nieuwe informatie uit de verschillende procedures heeft de Stichting besloten de update alleen online uit te brengen, vooralsnog op www.stichtingvliegcramp17.nl.

Naast de stand van zaken rondom het strafproces zijn er ook ontwikkelingen te melden rondom twee andere procedures. Het gaat hierbij om de behandeling van ingediende klachten bij het EHRM in Straatsburg en de behandeling van ingediende klachten bij de internationale luchtvaartorganisatie (ICAO). In het eerste geval betreft het de individuele klachten van nabestaanden tegen Rusland en de zgn. Statenklacht die Nederland eveneens tegen Rusland heeft ingediend. In het tweede geval betreft het een door Nederland en Australië ingediende klacht tegen Rusland bij ICAO. We merken hierbij op dat de klachten bij het EHRM, onderdeel zijn van een gerechtelijke procedure en die bij ICAO deel uitmaken van een interne klachtenprocedure. Dit laatste betekent dat de behandeling achter "gesloten deuren" plaatsvindt.

Achtereenvolgens gaat het om de volgende onderwerpen:

De uitspraak van de rechtbank Den Haag op 17 november 2022

Stichting Vliegcramp MH17

De statenklacht en individuele klachten bij het Hof voor de rechten van de mens in Straatsburg (EHRM)

Stichting Vliegcramp MH17

De procedure bij de Internationale organisatie voor de burgerluchtvaart (ICAO)

Stichting Vliegcramp MH17

Deze drie onderwerpen zijn een vervolg op hoofdstukken in de uitgebrachte juridische wegwijzer. Respectievelijk hoofdstuk 1, Strafrechtelijke vervolging, hoofdstuk 3 en 4, Individuele klachten en de Statenklacht en hoofdstuk 6, Andere juridische procedures. Deze update is als zelfstandig document te lezen. Voor meer (achtergrond)informatie kan de juridische wegwijzer geraadpleegd worden.

In opdracht van de Stichting is deze update uitgevoerd door Van Doorne advocaten te Amsterdam. Onder leiding van Jan Leliveld en Eva Sluis is gewerkt aan een zorgvuldig opgebouwde update waar de nodige tussentijdse communicatie met de Stichting over heeft plaatsgevonden. Daarnaast hebben ook enkele leden van het Rechtsbijstandsteam en het Ministerie van Buitenlandse zaken mee gelezen en ons van adviezen voor zien.

30 december 2023

Het uitbrengen van deze update levert een bijdrage aan de informatie over de inhoudelijke voortgang van de verschillende procedures en het voornemen is in 2024 met een nieuwe update te komen. Dit vanuit de verwachting dat er in 2024 nieuwe stappen in de procedure bij het EHRM en ICAO gemaakt zullen worden.

Het bestuur van de Stichting Vliegcramp MH17

Piet Ploeg
Leen van der Sar
Anton Kotte
Hans de Borst

UITSpraak RECHTBANK DEN HAAG 17 NOVEMBER 2022

&

ARTIKEL 12 SV-PROCEDURE VOOR RESTEREND STRAFRECHTELIJK ONDERZOEK

Op 17 november 2022 heeft de rechtbank Den Haag uitspraak gedaan in de strafzaak MH17 tegen vier verdachten, waarbij drie van de verdachten zijn veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf. Tegen de uitspraak van de rechtbank is geen hoger beroep ingesteld.

Na deze uitspraak is op 8 februari 2023 een rapport verschenen van het Joint Investigation Team (JIT). In dit rapport heeft het Openbaar Ministerie (OM) het onderzoek naar andere mogelijke betrokkenen bij het neerhalen van vlucht MH17 toegelicht. Het OM is op grond van het rapport tot de conclusie gekomen dat er op dit moment onvoldoende grond is voor vervolging van andere mogelijke betrokkenen, en het OM ziet op basis van het rapport op dit moment ook geen andere onderzoeksmogelijkheden. Naar aanleiding van deze conclusie van het OM hebben het Rechtsbijstandsteam (hierna: RBT) en Stichting Vliegcramp MH17 (hierna: De Stichting) onderzocht of er aanleiding was om een 'Artikel 12 Sv-procedure' te starten bij het gerechtshof.

Hierna wordt eerst ingegaan op de uitspraak van de rechtbank van 17 november 2022. Daarna wordt aandacht besteed aan de Artikel 12 Sv-procedure in het licht van het resterende strafrechtelijke onderzoek en het rapport van het JIT.

DE UITSpraak

Inleiding

Op 17 november 2022 heeft de rechtbank Den Haag uitspraak gedaan in de strafzaak MH17 tegen de verdachten Girkin, Dubinskiy, Kharchenko en Pulatov. Met de uitspraken is de behandeling van de strafzaken bij de rechtbank geëindigd.

De rechtbank acht bewezen dat vlucht MH17 is geraakt door een Buk-raket die is afgevuurd vanaf een landbouwweld nabij Pervomaiskyi in Oekraïne. De verdachten Karchenko, Dubinskiy en Girkin zijn door de rechtbank veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf voor het doen verongelukken van vlucht MH17 en de moord op 298 inzittenden. De vierde verdachte, Pulatov, is vrijgesproken. Pulatov was de enige verdachte die vertegenwoordigd werd door advocaten tijdens de zitting. Geen van de verdachten was zelf aanwezig bij de zitting.

Deze samenvatting is gebaseerd op het Uitspraakdocument dat gepubliceerd is door de rechtbank¹, en op de individuele uitspraken zoals die op rechtspraak.nl gepubliceerd zijn.² Bijzondere aandacht wordt daarbij gegeven aan de overwegingen van de rechtbank die zien op de strafmaat en die zien op de schadevergoeding. Daarbij wordt nauw aangesloten bij het Uitspraakdocument. Dit ook omdat de overwegingen inzicht bieden in de gevolgen die de ramp voor de nabestaanden heeft gehad.

¹ Uitspraakdocument strafzaak MH17 d.d. 17 november 2022, courtmh17.com (geraadpleegd op 19 juli 2023).

² Rechtbank Den Haag, 17 november 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:12219; ECLI:NL:RBDHA:2022:12217; ECLI:NL:RBDHA:2022:12216; ECLI:NL:RBDHA:2022:12218.

Er wordt ook kort ingegaan op het feit dat geen hoger beroep ingesteld is tegen de uitspraken van de rechtbank. Dit heeft tot gevolg dat de uitspraken onherroepelijk zijn. Deze informatie is gebaseerd op een nieuwsbericht van het Openbaar Ministerie op de website van het Openbaar Ministerie van 1 december 2022.³

Tenlastegelegde feiten

De rechtszaak had betrekking op twee verdenkingen. De tweede verdenking werd in twee varianten (moord of doodslag) ten laste gelegd. De eerste verdenking komt er op neer dat de verdachten, Girkin, Dubinskiy, Kharchenko en Pulatov, al dan niet samen met (een) ander(en), opzettelijk vlucht MH17 hebben doen verongelukken, waardoor de inzittenden van dat vliegtuig zijn gedood, zoals strafbaar gesteld in artikel 168 Wetboek van Strafrecht (hierna: Sr). Die verdenking is in de tenlastelegging in verschillende pleegvarianten ten laste gelegd.

De tweede verdenking komt er op neer dat de verdachten, al dan niet samen met (een) ander(en), opzettelijk en al dan niet met voorbedachte raad de inzittenden van vlucht MH17 van het leven hebben beroofd door een Buk-raket op dat vliegtuig af te vuren, waardoor dat vliegtuig is neergestort en de inzittenden zijn overleden, zoals strafbaar gesteld in artikel 289 Sr (moord) en (subsidiar) artikel 287 Sr (doodslag) Ook dit verwijt is in de tenlastelegging in verschillende pleegvarianten ten laste gelegd.

Processuele aspecten

De rechtbank beantwoordt zoals gebruikelijk eerst vier formele vragen die staan opgesomd in artikel 348 Wetboek van Strafvordering (hierna: Sv):

1. Is de dagvaarding geldig?
2. Is de rechtbank bevoegd?
3. Is de officier van justitie ontvankelijk?
4. Zijn er redenen om de zaak te schorsen?

De rechtbank beantwoordt de eerste twee formele vragen positief. Deze vragen worden ook niet betwist door de verdediging van Pulatov: (1) de dagvaarding is geldig en (2) rechtbank Den Haag is bevoegd kennis te nemen van de strafzaak MH17.

De derde vraag (3), of de Nederlandse officier van justitie bevoegd is om in deze zaak tot vervolging van verdachten over te gaan, valt uiteen in drie onderdelen: rechtsmacht, mogelijke beperking van de rechtsmacht en recht op vervolging door het OM. Wat betreft de rechtsmacht oordeelt de rechtbank dat Nederland als staat rechtsmacht heeft. Wat betreft de mogelijke beperkingen van rechtsmacht oordeelt de rechtbank dat er in deze zaak geen beperking is van de rechtsmacht. Het derde onderdeel gaat over de vraag of het OM het recht op vervolging verspeeld heeft. De verdediging van Pulatov stelt dat de officier van justitie het recht tot vervolging heeft verspeeld door het begaan van ernstige schendingen van wettelijke en verdragsrechtelijke regels en beginselen van behoorlijke procesorde (vormfouten of vormverzuim) waardoor verdachte Pulatov geen eerlijke procedure heeft gehad. In de uitspraak gaat de rechtbank hier uitgebreid op in, en komt daarbij tot het oordeel dat het OM het recht op vervolging van de verdachten niet verspeeld heeft en dus bevoegd is om de verdachten te vervolgen.

De vierde (4) formele voorvraag is of er redenen zijn om de strafzaak te schorsen. Er zijn geen redenen voor schorsing van de vervolging. Nu alle processuele aspecten uit artikel 348 Sv zijn doorlopen, komt de rechtbank toe aan de inhoudelijke behandeling van de strafzaak.

---

³ 'Geen hoger beroep Openbaar Ministerie in strafzaak MH17', nieuwsbericht d.d. 1 december 2022 op om.nl (geraadpleegd op 19 juli 2023).

Beoordeling inhoudelijke vragen door de rechtbank

Na beantwoording van de vier formele vragen, komt de rechtbank toe aan de beantwoording en beoordeling van de inhoudelijke vragen, die volgen uit artikel 350 Sv:

1. Kunnen de feiten bewezen worden?
2. Is daarmee sprake van een strafbaar feit?
3. Is de verdachte strafbaar?
4. Wat is een passende straf?

1. Kunnen de feiten bewezen worden?

De rechtbank acht wettig en overtuigend bewezen dat vlucht MH17 is verongelukt doordat deze is getroffen door een Buk-raket die is afgevuurd vanaf een landbouwveld nabij Pervomaiskyi. Belangrijk bewijs hiervoor zijn foto's van een rookspoor, deskundigenrapporten, de verklaring van getuige M58, satellietbeelden van die afvuurlocatie, afgeluisterde telefoongesprekken, zendmastgegevens, foto's en video's van een Buk-TELAR die wordt aan- en afgevoerd, en onderzoek aan fragmenten die werden aangetroffen in het lichaam van een bemanningslid en in het spant en de sponning van het vliegtuig. Alternatieve scenario's, zoals dat de Buk-raket vanuit een ander gebied is afgevuurd, worden door het bewijs uitgesloten.

2. Is sprake van een strafbaar feit?

De tweede inhoudelijke vraag is of de feiten die hiervoor zijn genoemd, strafbare feiten zijn. Het doen verongelukken van vlucht MH17, met de dood van alle inzittenden tot gevolg, is strafbaar gesteld in artikel 168 Sr. Daarnaast worden de verdachten beschuldigd van de moord of doodslag op de 298 inzittenden van vlucht MH17. Moord is strafbaar gesteld in artikel 289 Sr en doodslag (zonder voorbedachte rade) in artikel 287 Sr. De feiten zijn dus strafbare feiten, namelijk onder artikel 169, artikel 289 en artikel 287 Sr.

3. Is de verdachte strafbaar?

De derde inhoudelijke vraag van artikel 350 Sv is de vraag of de verdachte strafbaar is voor de strafbare feiten. Indien verdachten aan het uiteindelijk afvuren van de Buk-raket een wezenlijke bijdrage hebben geleverd dan komt een strafrechtelijke aansprakelijkheid voor dat handelen en de daardoor veroorzaakte gevolgen in beeld. Dat is ook het geval als zij meer op afstand (indirect) verantwoordelijkheid dragen voor het afvuren van de Buk-raket.

De rechtbank constateert dat op grond van het procesdossier niet kan worden vastgesteld hoe de bemanning van de Buk-TELAR heeft gehandeld bij het afvuren van de Buk-raket op de MH17. Ook wordt niet duidelijk wie de opdracht heeft gegeven om een raket af te vuren en waarom dat is gebeurd. Wel is er in zijn algemeenheid wat te zeggen over het inzetten van een Buk-TELAR volgens de rechtbank. Het afvuren van een Buk-raket gebeurt niet per ongeluk en ook niet in een opwelling; het is een zeer bewuste en doordachte handeling volgens een (door technische vereisten) voorgeschreven werkwijze. De rechtbank oordeelt dus dat er sprake is van opzet en een zeker beraad over het afvuren van de raket op het betreffende doel, de MH17. Duidelijk hierbij is wat de gevolgen van dit afvuren zijn, namelijk het vernielen en doen verongelukken van een vliegtuig waarbij de kans groot is dat de inzittenden om het leven worden gebracht. Het opzet van de bemanning van de Buk-TELAR is erop gericht geweest de inzittenden van het vliegtuig met voorbedachte raad van het leven te beroven. Op grond hiervan vindt de rechtbank dat er sprake is van opzet en 'een zeker beraad' over het afvuren van de raket op het doel, waarbij de gevolgen voor degenen die de raket hebben afgevoerd duidelijk moeten zijn geweest.

De rechtbank heeft dan ook kunnen vaststellen of doelbewust op een burgervliegtuig is geschoten of dat de raket is afgevuurd in de veronderstelling dat de MH17 een militair vliegtuig was. Dat betekent volgens de rechtbank niet dat er geen sprake is van opzet of voorbedachte raad.

Rol van de verdachten

De rechtbank heeft gekeken naar de specifieke rol van de verdachten met betrekking tot het neerhalen van MH17. De rechtbank vindt anders dan het OM, dat er geen bewijs is dat de verdachten een hecht samenwerkende dadergroep vormden die zich bezighield met het neerschieten van Oekraïense luchtvaartuigen. Daarom kijkt de rechtbank naar de feitelijke handelingen van de individuele verdachten. Daarbij kijkt de rechtbank eerst per verdachte of hij gezien kan worden als *medepleger* doordat hij zelf een bijdrage heeft geleverd aan de inzet van de Buk-TELAR. Als er geen sprake is van medeplegen, kijkt de rechtbank of de verdachte verantwoordelijk is voor de bijdragen van *anderen* aan de inzet van de Buk-TELAR. Dit wordt *functioneel plegen* genoemd.

Kharchenko

Kharchenko had van Dubinskiy de opdracht gekregen om de Buk-TELAR te vervoeren, begeleiden en bewaken tot aan de afvuurlocatie bij Pervomaiskyi. Kharchenko heeft bij het uitvoeren van die opdracht zijn ondergeschikten opdrachten gegeven bij het uitvoeren van taken. De rechtbank oordeelt dat Kharchenko voor zover hij zelf meewerkte aan de uitvoering, als medepleger gezien kan worden van beide ten laste gelegde feiten.

Dubinskiy

Het transport van de Buk-TELAR naar Oekraïne in de nacht en vroege ochtend van 16 op 17 juli 2014 is geïnitieerd door de verdachte Dubinskiy en heeft plaatsgevonden onder zijn leiding. De uitvoering hiervan liet hij aan zijn ondergeschikten over, die hij bevelen gaf. De rechtbank vindt deze gedragingen een grote bijdrage aan de uitvoering van het delict. Hierbij heeft hij nauw samengewerkt met Kharchenko en bemanning. De rechtbank oordeelt dat Dubinskiy daarom als medepleger gezien kan worden van beide ten laste gelegde feiten.

Girkin

Girkin is volgens de rechtbank aan te merken als functioneel pleger van de medegepleegde feiten. Girkin was de hoogste militaire leider van de DPR en daarmee (eind)verantwoordelijk voor het gebruik van militaire middelen. Van Girkin kan niet worden bewezen dat hij vooraf wist van de beschikbaarheid van de Buk-TELAR op 17 juli 2014 waardoor vlucht MH17 is neergestort. Het was echter voor Girkin als hoogste militair wel mogelijk om te beslissen om al dan niet een Buk-TELAR in te zetten. Ondanks dat in het dossier geen bewijs zit dat Girkin op 17 juli 2014 op de hoogte was van de beschikbaarheid van een Buk-TELAR, kan met zekerheid gesteld worden dat Girkin een inzet als die van de Buk-TELAR op 17 juli 2014 met doden tot gevolg heeft aanvaard. De rechtbank concludeert dat Girkin functioneel pleger is van de medegepleegde feiten. Dit leidt ertoe dat de rechtbank bewezen verklaart dat Girkin medepleger is van beide ten laste gelegde feiten.

Pulatov

Pulatov is als enige verdachte vrijgesproken. Pulatov was gebiedscommandant. Pulatov was van de komst en aanwezigheid van de Buk-TELAR op de hoogte. Volgens de rechtbank is er geen bewijs dat Pulatov daadwerkelijk zelf heeft bijgedragen aan de inzet van de Buk-TELAR, en is Pulatov niet in de buurt geweest van de afvuurlocatie op en rond het moment dat de Buk-TELAR de raket afvuurde. Hij kan daarom niet als medepleger worden gezien. Pulatov kan volgens de rechtbank ook niet als functioneel medepleger worden gezien. Pulatov wordt vrijgesproken.

4. Wat is een passende straf?

De laatste vraag van artikel 350 Sv is de vraag wat een passende straf is voor verdachten voor het plegen van de strafbare feiten. Hierna wordt nauw, bijna letterlijk aangesloten bij de publieke samenvatting van de rechtbank. Daarbij wordt ingegaan op (i) de impact, (ii) de houding en bedoeling van verdachten, (iii) de persoonlijke omstandigheden en rollen van verdachten. Daarna volgt een de conclusie van de rechtbank over een passende straf.

(i) *Impact*⁴

De rechtbank stelt voorop dat het inzetten en gebruiken van een Buk-TELAR door de separatisten kan worden verweten aan meer personen dan alleen de verdachten in deze zaak. Naar het oordeel van de rechtbank draagt een ieder die hierbij een rol gespeeld heeft op zijn minst genomen morele verantwoordelijkheid voor de gevolgen van het inzetten van zo'n wapen, dat naar zijn aard alleen maar de bij de schouw waargenomen allesvernietigende uitwerking kan hebben.

Uit de verhalen van de nabestaanden blijkt zo duidelijk hoe zeer de slachtoffers nog midden in het leven stonden. Hun leven was nog niet af of was zelfs nog maar net begonnen en het had hun nog van alles te bieden. Die toekomst is hun op wrede wijze ontnomen.

Het gaat naar het oordeel van de rechtbank ieders voorstellingsvermogen te buiten hoe het voor de nabestaanden moet zijn geweest om het bericht te moeten krijgen dat je geliefden om het leven zijn gekomen als gevolg van het neerhalen van de MH17 en daarmee verder te moeten.

De rechtbank wil bij al dit leed niet onvermeld laten welke impact de ramp heeft gehad op de lokale bevolking in Oost-Oekraïne. Ook zij werden op 17 juli 2014 geconfronteerd met de vreselijke gevolgen van het neerhalen van de MH17.

Tot op de dag van dit vonnis heeft zich niemand gemeld om duidelijk te maken wie verantwoordelijk is of zijn voor deze tragedie. De onzekerheid over de oorzaak van en de beweegredenen die hebben geleid tot deze catastrofe blijft dus bestaan. Voor nabestaanden is dat een frustrerende omstandigheid, die hen ook daadwerkelijk belemmert in het verwerkingsproces.

(ii) *Houding en bedoeling van verdachten*⁵

Toen eenmaal duidelijk werd wat er op 17 juli 2014 was gebeurd en de verdachten zich realiseerden dat een burgervliegtuig was neergehaald met honderden doden, onder wie tientallen kinderen, hebben zij zich alle drie actief beziggehouden met het afvoeren van de Buk-TELAR naar het grondgebied van de Russische Federatie, waar de Buk-TELAR eerder die dag vandaan was gekomen.

Duidelijk is dat dit gebeurde om te verhullen wat was gebeurd. Een internationaal schandaal moest voorkomen worden. Dat gedrag van de verdachten na het neerhalen van de MH17 kleurt het handelen van de verdachten in negatieve zin verder in en draagt in strafverzwarende zin bij aan de hoogte van de op te leggen straf.

Daarnaast betreft de rechtbank bij haar oordeel dat geen van de verdachten zich bij het JIT heeft gemeld om een verklaring af te leggen in deze zaak, waarin opheldering zou kunnen worden gegeven over wat er precies is gebeurd. Buiten de zitting om hebben zij zich wel uitgelaten over deze strafzaak en het feit dat zij worden beschuldigd, maar zij hebben iedere betrokkenheid ontkend.

De houding en de opstelling van de verdachten die alleen vanaf een afstand (durven te) reageren bestempelt de rechtbank als verstoken van iedere realiteit en daarmee als respectloos en onnodig grievend in de richting van de nabestaanden. Op geen enkele manier kan dit daarom in hun voordeel werken bij de hoogte van de op te leggen straf.

Tussenconclusie impact en houding en bedoeling van verdachten

Naar het oordeel van de rechtbank zijn de gevolgen van het misdrijf zo ernstig en is de houding van de verdachten over wat is gebeurd zo verwerpelijk dat niet kan worden volstaan met een tijdelijke gevangenisstraf.

⁴ Hierna wordt nauw, bijna letterlijk aangesloten bij de publieke samenvatting van de rechtbank.

⁵ Hierna wordt nauw, bijna letterlijk aangesloten bij de publieke samenvatting van de rechtbank.

(iii) *Persoonlijke omstandigheden en rollen verdachten*⁶

Uit het onderzoek ter terechtzitting is niet van persoonlijke feiten of omstandigheden gebleken waarmee de rechtbank bij de strafoplegging rekening moet houden. Wel ziet de rechtbank aanleiding om de individuele rol en positie van de verdachten bij het bepalen van een passende straf te betrekken. Daarom staat de rechtbank ook nog stil bij de verschillende rollen van de verdachten, hun positie en verantwoordelijkheden binnen de DPR.

Girkin was als minister van Defensie in de gewapende strijd operationeel de hoogste in rang en als zodanig verantwoordelijk voor zijn manschappen. Hoewel niet kan worden vastgesteld dat hij van de inzet van deze concrete Buk-TELAR wist, kon wel worden vastgesteld dat hij dergelijke praktijken van luchtafweer, die onder zijn verantwoordelijkheid plaatsvonden, goedkeurde en ondersteunde.

Dubinskiy was als bevelvoerend commandant degene die mede kan worden gezien als de coördinator van en meewerkend voorman bij alle activiteiten rondom de aanvoer, het transport, de inzet en de afvoer van het wapen. Hij had dan ook niet alleen een hoge hiërarchische positie, net onder Girkin, maar speelde een grote rol en leverde daarmee een belangrijke bijdrage aan de uitvoering van het misdrijf.

Kharchenko is degene die door de uitvoering van de opdrachten die hij kreeg van zijn commandant Dubinskiy, het meest direct betrokken was bij de feitelijke uitvoering van de bewezen verklaarde handelingen. Maar hij heeft op zijn beurt bij die uitvoering ook orders gegeven aan zijn ondergeschikten. Hij behoorde dan ook in de hiërarchie tot het middenkader.

De rechtbank is van oordeel dat de hoge hiërarchische positie en de sterke coördinerende rol die Dubinskiy heeft gehad bij het laten ophalen van de Buk-TELAR vanaf de Russische grens in de nacht van 16 op 17 juli 2014, en de directe inzet ervan diezelfde dag als gevolg waarvan vlucht MH17 is neergehaald, alsmede zijn rol bij de afvoer van de Buk-TELAR, niet anders kan worden bestraft dan met een levenslange gevangenisstraf.

De rechtbank heeft zich afgevraagd of het feit dat niet kan worden vastgesteld dat Girkin enige wetenschap had van de inzet van deze concrete Buk-TELAR en daaraan geen concrete bijdrage heeft geleverd, maakt dat voor hem volstaan zou kunnen worden met een (maximale) tijdelijke gevangenisstraf.

De rechtbank is echter van oordeel dat een tijdelijke gevangenisstraf onvoldoende recht zou doen aan de verantwoordelijkheid die Girkin als minister van Defensie en bevelhebber van de strijdkrachten van de DPR had voor de inzet van wapens in het conflict. Vast staat immers met betrekking tot deze concrete inzet dat Girkin dergelijke inzetten niet alleen placht te aanvaarden, maar zelfs mogelijk heeft gemaakt door zijn contacten met de Russische Federatie. Daar komt bij dat hij zich direct heeft bemoeid met het terugsturen van de Buk-TELAR naar de Russische Federatie en zich daar actief voor heeft ingezet.

De rechtbank heeft zich hetzelfde afgevraagd ten aanzien van Kharchenko, die een lagere hiërarchische positie innam en zijn taken uitvoerde in opdracht van zijn meerdere Dubinskiy. De rechtbank is echter ook ten aanzien van hem van oordeel dat een tijdelijke gevangenisstraf onvoldoende recht zou doen aan zijn directe en actieve betrokkenheid bij de inzet gedurende de gehele operatie.

Hij was immers degene die zijn manschappen opdrachten gaf waardoor de Buk-TELAR op de afvuurlocatie is aangekomen. Hij was ook persoonlijk direct betrokken bij het transport naar en de bewaking van de Buk-TELAR bij de afvuurplek, én onder zijn directe leiding werd de Buk-TELAR diezelfde avond en nacht weer afgevoerd. Zijn lagere hiërarchische positie legt dan ook onvoldoende gewicht in de schaal om ondanks al het hiervoor overwogene te volstaan met een tijdelijke gevangenisstraf. Daarvoor zijn de feiten te ernstig en is zijn

⁶ Hierna wordt nauw, bijna letterlijk aangesloten bij de publieke samenvatting van de rechtbank.

rol te groot. Dat betekent dat de rechtbank ook aan Kharchenko een levenslange gevangenisstraf zal opleggen.

Conclusie passende straf⁷

Al het voorgaande leidt tot de slotsom dat de rechtbank aan Girkin, Dubinskiy en Kharchenko een levenslange gevangenisstraf oplegt. Gelet op de ernst van de bewezenverklarde feiten, de opgelegde straf en de geschokte rechtsorde, beveelt de rechtbank de gevangenneming van de veroordeelden. De rechtbank spreekt verdachte Pulatov vrij.

Vorderingen schadevergoeding nabestaanden⁸

In de uitspraak gaat de rechtbank ook in op de vordering tot schadevergoeding die de nabestaanden van de slachtoffers hebben ingediend. Hierna wordt nauw, bijna letterlijk aangesloten bij de publieke samenvatting van de rechtbank.

De rechtbank heeft 306 vorderingen tot schadevergoeding ontvangen van nabestaanden (ook wel genoemd: vordering benadeelde partij). De 304 door het Rechtsbijstandsteam ingediende vorderingen betreffen uitsluitend de vergoeding van immateriële schade (*moral damage*). Twee vorderingen tot schadevergoeding die door nabestaanden zelf zijn ingediend betreffen naast smartengeld ook de vergoeding van materiële schade voor het verlies van een laptop en vergoeding van de kosten van de reis naar de crashsite in de zomer van 2014.⁹

De rechtbank beslist eerst dat in de zaak van Pulatov de benadeelde partijen, zoals de wet dat voorschrijft, niet-ontvankelijk worden verklaard, omdat Pulatov wordt vrijgesproken. De zaken van de drie andere verdachten, die dus wel worden veroordeeld, zijn bij verstek behandeld.

De rechtbank heeft de 306 vorderingen beoordeeld naar Oekraïens burgerlijk recht en de rechtbank oordeelt dat de verzoeken die zien op vergoeding van immateriële schade ontvankelijk zijn. Vervolgens overweegt de rechtbank dat, nu de verdachten Girkin, Dubinskiy en Kharchenko worden veroordeeld voor beide tenlastegelegde feiten, daarmee ook voldaan is aan de vereisten voor onrechtmatige daad en schuld naar Oekraïens civiel recht. Het staat vast dat de onrechtmatige daad van verdachten in causaal verband staat met de door de nabestaanden gevorderde vergoeding van immateriële schade. De rechtbank dient dan ook alleen nog na te gaan of de aard en omvang van de gevorderde schadevergoeding toewijsbaar zijn naar Oekraïens recht. Oftewel: het soort schade en de hoogte daarvan.

Naar Oekraïens recht komen zowel materiële schade als immateriële schade die direct is geleden door nabestaanden van een overleden persoon voor vergoeding in aanmerking.

Op 17 juli 2014 werden de benadeelde partijen plotseling geconfronteerd met het overlijden van een of meer dierbaren als gevolg van de ramp met vlucht MH17. Voor de benadeelde partijen is het onverteerbaar dat zij met een blijvende onzekerheid moeten leven over wat zich de laatste momenten in het vliegtuig afspeelde en in hoeverre hun dierbaren zich bewust zijn geweest van hun noodlot.

Veel van de benadeelde partijen kampen met een persisterende complexe rouwstoornis, een posttraumatische stress stoornis en/of een depressie. De constante media-aandacht draagt daar ook aan bij. Daarnaast is gebleken dat het meerdere keren moeten begraven/cremeren van (stoffelijke resten) van een

⁷ Hierna wordt nauw, bijna letterlijk aangesloten bij de publieke samenvatting van de rechtbank.

⁸ Bij dit gehele onderwerp wordt nauw, bijna letterlijk aangesloten bij de publieke samenvatting van de rechtbank.

⁹ Materiële schade is direct in geld uit te drukken, denk bijvoorbeeld aan kosten die gemaakt zijn of schade aan eigendom. Naast materiële schade bestaat immateriële schade. Immateriële schade (*moral damages*) is schade die iemand lijdt door geestelijk leed of verdriet. De vergoeding van immateriële schade wordt smartengeld genoemd.

dierbare een gevoel van onwerkelijkheid bij nabestaanden kan opwekken, alsof het niet is gebeurd terwijl men heel goed weet dat die dierbare niet meer leeft.

Verder is naar het oordeel van de rechtbank in deze zaak sprake van andere omstandigheden die moeten meewegen. Zoals de ontoegankelijkheid van de rampplek, niet alleen voor nabestaanden om de plek waar hun dierbaren zijn overleden te bezoeken, maar ook voor hulpverleners. Vlucht MH17 is neergekomen in een conflictgebied en hulpverleners werd de toegang tot de rampplek in dat gebied ontzegd, wat het bergen van de slachtoffers en hun bezittingen ernstig bemoeilijkte.

Uit de toelichting op de vorderingen van de benadeelde partijen volgt verder dat ook de proceshouding van de verdachten leedverhogend heeft gewerkt. Naast de ontkenning dat zij iets te maken hebben gehad met de ramp met vlucht MH17, en het feit dat zij geen openheid van zaken hebben gegeven en geen medewerking hebben verleend aan het onderzoek, hebben zij zich verschillende keren in negatieve zin uitgelaten over de ramp met MH17.

Dit zijn allemaal aspecten die een rol spelen bij de bepaling van de hoogte van de schadevergoeding. Bij die inhoudelijke beoordeling heeft de rechtbank geconstateerd dat de schadeomvang uitgebreid is gemotiveerd. Deze omvang is door de verdachten niet betwist. De rechtbank hoeft dan ook alleen maar te kijken of de vorderingen haar onrechtmatig of ongegrond voorkomen.

De rechtbank stelt voorop dat het door de benadeelde partijen beschreven leed op geen enkele manier in geld kan worden uitgedrukt. Het gevorderde bedrag past ook binnen de Oekraïense schadevergoedingspraktijk. De gevorderde bedragen voor vergoeding van immateriële schade komen de rechtbank daarom niet onrechtmatig of ongegrond voor.

De rechtbank gaat dan ook niet mee in het betoog van het Openbaar Ministerie om bij de begroting van de immateriële schade het (Nederlandse) Besluit vergoeding affectieschade tot uitgangspunt te nemen en de schade op een lager bedrag vast te stellen dan is gevorderd.

De rechtbank vindt daarom de gevorderde vergoeding voor immateriële schade geheel toewijsbaar.

Net als in het Nederlands burgerlijk recht komt aan de broers en zussen die niet met de overledene samenwoonden onder Oekraïens burgerlijk recht geen vorderingsrecht toe. Om die reden zijn door het Rechtsbijstandsteam dergelijke vorderingen niet ingediend in deze strafzaak. De rechtbank heeft tijdens de zittingen kunnen constateren dat deze onmogelijkheid veel broers en zussen pijnlijk treft en als zeer onrechtvaardig wordt ervaren.

De rechtbank ondersteunt daarom de oproep van de nabestaanden om de positie van de broers en zussen die niet met het slachtoffer meer samenwonen nadrukkelijk te betrekken in de voorziene evaluatie van de Wet affectieschade.

De schadevordering van de verloren gegane laptop is naar Oekraïens recht niet voor vererving vatbaar en kan dan ook niet in behandeling worden genomen. De nabestaanden die die vergoeding vorderen zijn daarom niet-ontvankelijk in dat deel van hun vordering. De gevorderde reis- en verblijfkosten voor hun bezoek aan de crash-site komen als begrafeniskosten wel voor vergoeding in aanmerking. De rechtbank acht deze niet onrechtmatig of ongegrond.

Dat betekent dat de rechtbank de verdachten Girkin, Dubinskiy en Kharchenko hoofdelijk zal veroordelen tot betaling van schadevergoeding aan de benadeelde partijen van in totaal meer dan zestien miljoen euro. De gevorderde wettelijke rente wordt eveneens toegewezen.

De rechtbank zal aan deze verdachten bij elke toegewezen vordering tevens de schadevergoedingsmaatregel opleggen.

Geen hoger beroep ingesteld

Het OM en de veroordeelden zijn niet in hoger beroep gegaan tegen de uitspraak van de rechtbank van 17 november 2022. Het OM had tot veertien dagen na de uitspraak de tijd om in hoger beroep te gaan. De rechtbank heeft Girkin, Dubinskiy en Kharchenko veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf. Dit was ook zo door het OM geëist. Anders dan het OM achtte de rechtbank de vierde verdachte, Pulatov, niet schuldig aan het neerhalen van de MH17 en werd Pulatov vrijgesproken. Tegen deze beslissing is het OM niet in hoger beroep gegaan.

De elementen die het OM heeft meegewogen bij de beslissing om niet in hoger beroep te gaan zijn de volgende:

- Het OM is tevreden met het vonnis van de rechtbank omdat het de nabestaanden duidelijkheid heeft gebracht over de werkelijke toedracht van het neerhalen van vlucht MH17 op 17 juli 2014.
- De vonnissen bieden duidelijkheid over de bewijswaarde van getuigen- en deskundigenverklaringen, beeldmateriaal, tagesprekken en over het conflict dat in Oost-Oekraïne aan de gang was en de rol van de Russische Federatie daarbij.
- Hoger beroep zou betekenen dat de nabestaanden langer in onzekerheid verkeren over de afloop van de strafzaak.

Al het bovenstaande heeft er dus toe geleid dat het OM niet in hoger beroep is gegaan tegen de uitspraak van de rechtbank op 17 november 2022.

Bij het voorgaande wordt nog opgemerkt dat op 26 november 2022 (iets meer dan een week na de uitspraak door de rechtbank) het bestuur van Stichting Vliegkamp MH17 en het RBT een bijeenkomst hebben georganiseerd voor de nabestaanden. Hoewel de nabestaanden geen formele rol hebben bij het instellen van hoger beroep, is tijdens die bijeenkomst een peiling gedaan onder ongeveer 150 nabestaanden over de vraag of zij van mening waren dat het OM hoger beroep zou moeten instellen tegen de uitspraak van de rechtbank. De uitslag van deze peiling was dat één nabestaande vond dat het OM wel hoger beroep zou moeten instellen, tegen 149 nabestaanden die vonden dat geen hoger beroep ingesteld moest worden. Deze uitslag is vervolgens door de Stichting bekend gemaakt aan het OM.

Onherroepelijke uitspraak

De uitspraak van de rechtbank is na 14 dagen onherroepelijk geworden, omdat het OM en veroordeelden niet in hoger beroep zijn gegaan. Dat betekent dat zij niet meer tegen de uitspraak van de rechtbank in kunnen gaan. De straffen die zijn opgelegd, zijn overgedragen aan het ministerie van Justitie en Veiligheid.

Het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB), dat belast is met de executie van de schadevergoedingsmaatregel, heeft de opgelegde bedragen inmiddels aan de nabestaanden uitgekeerd. Er zal niet om uitlevering van de veroordeelden worden gevraagd aan Rusland, omdat Rusland geen onderdanen uitlevert. Wel blijft het Fugitive Active Search Team (FAST) betrokken bij de signalering en opsporing van de verdachten, zodat zij hun straf zullen ondergaan.

ARTIKEL 12 SV-PROCEDURE VOOR RESTEREND STRAFRECHTELIJK ONDERZOEK

Inleiding

Op donderdag 17 november 2022 heeft de rechtbank Den Haag uitspraak gedaan in de strafzaak MH17. De rechtbank acht wettig en overtuigend bewezen dat vlucht MH17 op 17 juli 2014 met een BUK-raket is neergehaald vanuit door separatisten bezet gebied in Oost-Oekraïne. De rechtbank heeft geoordeeld dat verdachten Girkin, Dubinskiy en Kharchenko schuldig zijn, en heeft hen alle drie een levenslange gevangenisstraf opgelegd. Pulatov is vrijgesproken van de strafbare feiten. Tegen deze uitspraak is geen hoger beroep in gesteld en de uitspraak is daarmee onherroepelijk.

Na deze uitspraak is op 8 februari 2023 een rapport verschenen van het Joint Investigation Team (JIT).¹⁰ In dit rapport heeft het OM het onderzoek naar andere mogelijke betrokkenen toegelicht. In het bijzonder is gekeken naar (verdere) onderzoeksmogelijkheden en naar vervolgingsmogelijkheden van (i) bemanningsleden van de Buk-TELAR en hun superieuren, (ii) verantwoordelijken voor de verstrekking van de Buk-TELAR en (iii) medeverantwoordelijken voor de inzet van de Buk-TELAR.

Het OM is tot de conclusie gekomen dat de tot dan toe verkregen onderzoeksresultaten onvoldoende grond opleveren voor vervolging van andere mogelijke betrokkenen, omdat er formele vervolgingsbeletselen zijn of omdat het noodzakelijk wettig en overtuigend bewijs ontbreekt. In het rapport wordt daarnaast toegelicht waarom het OM na acht en een half jaar onderzoek op dit moment geen verdere onderzoeksmogelijkheden meer ziet. Daaraan wordt evenwel toegevoegd dat het OM de zaak niet laat rusten. Nieuwe informatie of gewijzigde omstandigheden kunnen reden geven om het onderzoek te heropenen of alsnog vervolging in te stellen.

Dit standpunt van het OM was reden voor het RBT en voor het bestuur van Stichting Vliegkamp MH17 om te bezien of deze informatie aanleiding gaf om een "Artikel 12 Sv-procedure" te starten. Bij deze beoordeling is gekeken naar de vraag of het OM terecht geconcludeerd heeft dat er niet voldoende bewijs is voor verdere vervolging, en of het OM terecht geconcludeerd heeft dat er geen verdere onderzoeksmogelijkheden zijn.

Wat is een Artikel 12 Sv-procedure?

Een artikel 12 Sv-procedure biedt de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij het gerechtshof als gemeend wordt dat het OM ten onrechte ofwel heeft besloten om geen strafrechtelijke vervolging in te stellen dan wel om geen nader onderzoek te doen.

Als je het als rechtstreeks bij een strafzaak betrokkene het niet eens bent met de vervolgingsbeslissing dan kun je een klachtprocedure starten bij het gerechtshof. Een rechtsreeks belanghebbende is iemand die door het niet vervolgen rechtstreeks wordt geraakt. Slachtoffers en nabestaanden vallen hieronder. Gelet op het doel van de Stichting Vliegkamp MH17 kan ook de stichting als een rechtstreeks belanghebbende worden aangemerkt. Het indienen van een klacht is in sommige gevallen aan een termijn van 3 maanden gebonden. Deze termijn geldt niet voor de strafzaak MH17 omdat geen strafbeschikking is uitgevaardigd door de officier van justitie aan de verdachten en het ook niet gaat om verdachten die buiten vervolging zijn gesteld.

Als een klacht is ingediend, wordt deze door het gerechtshof geregistreerd. Een kopie wordt gestuurd naar de advocaat-generaal. Een advocaat-generaal werkt bij het OM en treedt op als openbaar aanklager bij het gerechtshof. De advocaat-generaal gaat vervolgens in gesprek met de officier van justitie en vraagt waarom

---

¹⁰ Rapport, Resultaten van het JIT MH17 onderzoek naar de bemanningsleden van de Buk-TELAR en naar verantwoordelijken in de bevelslijn, Openbaar Ministerie, februari 2023.

besloten is om de zaak niet (verder) te vervolgen. Ook neemt de advocaat-generaal contact op met de politie om de actuele stand van die zaak op te vragen. De officier van justitie adviseert de advocaat-generaal over de afhandeling van de klacht. Op basis hiervan maakt de advocaat-generaal een verslag met daarin zijn standpunt over de ingediende klacht van betrokkene. Dit verslag stuurt hij op naar het gerechtshof.

De beklagkamer van het gerechtshof beslist vervolgens hoe de klachtprocedure verder verloopt. Eerst kijkt de beklagkamer of de klacht 'kennelijk' (op het eerste gezicht) niet-ontvankelijk is of 'kennelijk' ongegrond. Als de klacht kennelijk niet-ontvankelijk of kennelijk ongegrond is, wordt de klacht niet op een zitting behandeld. De klager ontvangt dan de beslissing van de beklagkamer met daarin de reden voor het afwijzen van de klacht. Een klacht is kennelijk niet-ontvankelijk in bijvoorbeeld de volgende gevallen: de officier had voorafgaand aan het klaagschrift nog niet vernomen over het strafbare feit omdat er geen aangifte gedaan is, de klager heeft geen direct belang bij de vervolging, de beklagde is inmiddels overleden. Een klacht is kennelijk ongegrond als op het eerste gezicht meteen duidelijk is dat de klacht niet tot strafvervolging kan leiden.

De beklagkamer betreft bij zijn beslissing de technische aspecten van de zaak, zoals de bewijsbaarheid en het algemeen belang bij het wel of niet vervolgen. De beklagkamer kan ervoor kiezen om de belanghebbende die een klacht heeft ingediend, te horen tijdens een zitting om extra uitleg te geven bij zijn klacht.

Na de inhoudelijke behandeling kan de beklagkamer van het gerechtshof de klacht gegrond verklaren. Indien de klacht gegrond wordt verklaard en de klager in het gelijk wordt gesteld, betekent dat enkel dat het gerechtshof reden ziet om de zaak en de vervolging door te zetten. De beklagkamer geeft de officier van justitie dan de opdracht om verder onderzoek te doen naar de strafzaak of het strafbare feit te vervolgen. De beklagkamer beslist niet over een veroordeling van de beklagde en over of de beklagde schuldig is. Tegen de beslissing van de beklagkamer van het gerechtshof is geen hoger beroep of cassatie mogelijk.¹¹¹²

Waarom geen artikel 12 klacht is ingediend door het RBT en de Stichting¹³

Het Rechtsbijstandsteam van de nabestaanden (RBT) en de advocaat van de Stichting hebben naar aanleiding van het JIT rapport de beschikbare informatie bestudeerd. Ook zijn door het RBT en de Stichting vragen ingediend bij het OM, waarna overleg heeft plaatsgehad met het OM. Op basis hiervan wordt de beslissing van het OM om het onderzoek voor dit moment stil te leggen begrepen.

Voor nu is de conclusie van het JIT en het OM, dat de mogelijkheden uitgeput zijn, een terechte conclusie. Het RBT en de Stichting zijn van oordeel dat het OM geen mogelijkheid onbenut heeft gelaten bij het onderzoek naar het neerhalen van vlucht MH17. Het RBT verwacht niet dat een artikel 12 Sv-procedure hier verandering in kan brengen, terwijl het nu mogelijk ontijdig opstarten van een dergelijke procedure wel de nodige risico's kent, zoals het risico dat een verdachte vervolgd wordt terwijl daar nog niet voldoende bewijs voor aanwezig is. Daarmee zou de zaak resulteren in een vrijspraak.

Dat het onderzoek wordt stilgelegd is moeilijk en pijnlijk nu de onderste steen naar het neerhalen van vlucht MH17 nog niet boven is. Dit neemt niet weg dat het JIT en het OM niet uitsluiten dat zich in de toekomst nog wel mogelijkheden voordoen om de waarheid naar boven te krijgen en de verantwoordelijke personen te vervolgen.

¹¹ Openbaar Ministerie, 'artikel 12 Sv-procedures', klacht niet vervolging (art. 12 Sv).

¹² De Rechtspraak, 'klacht niet-vervolgen strafbaar feit' (artikel 12 Sv), procedures strafrecht.

¹³ Circulaire RBT 2023-04.

Stichting Vliegramp MH17

Aanvulling website Stichting Vliegramp MH17 - 2023

Rechtbank Den Haag doet uitspraak in de strafzaak tegen de vier verdachten.
17 november 2022

Het OM plaatst een nieuwsbericht op de website met de aankondiging dat het OM niet in hoger beroep zal gaan tegen de uitspraak van de rechtbank.
1 december 2022

De uitspraak van de rechtbank is onherroepelijk geworden. Het OM en de verdachten zijn niet in hoger beroep gegaan.
2 december 2023

Publicatie JIT rapport. Het OM geeft aan geen andere personen te zullen vervolgen en ziet geen verdere onderzoeksmogelijkheden.
8 februari 2023

RBT en Stichting Vliegramp MH17 starten een gezamenlijk onderzoek om te bezien of er aanleiding is om een artikel 12 Sv-procedure te starten.
Februari 2023

Er vindt een bespreking plaats tussen het OM, RBT en Stichting Vliegramp MH17. Tijdens de bespreking hebben RBT en Stichting Vliegramp MH17 gelegenheid om vragen te stellen naar aanleiding van het JIT rapport en de conclusie van het OM om geen andere personen te vervolgen en het onderzoek stil te leggen.
Begin juni 2023

RBT stuurt een nieuwsbrief aan cliënten over hun conclusie met betrekking tot het wel of niet starten van een artikel 12 Sv-procedure.
28 juli 2023

KLACHTEN TEGEN RUSLAND BIJ HET EHRM

Statenklacht Nederland tegen Rusland & individuele klachten

Inleiding

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM/Het Hof) in Straatsburg heeft twee soorten klachten ontvangen, respectievelijk van individuele nabestaanden tegen Rusland vanaf 2016 en een Statenklacht van de Nederlandse regering in 2020 eveneens tegen Rusland. Beide klachten hebben betrekking op artikelen uit het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM):

- Artikel 2: recht op leven
- Artikel 3: verbod van foltering en van onmenselijke vernederende behandeling
- Artikel 13: recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel

De individuele klachten hebben daarnaast ook (deels) betrekking op artikel 6 EVRM (recht op een eerlijk proces) en artikel 8 EVRM (recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven).

Het EHRM heeft besloten de Statenklacht van Nederland te behandelen in de Grote Kamer (17 rechters). Zodra het EHRM hierover een besluit genomen heeft, zal het EHRM zich in de Kamer (7 rechters) ook uitspreken over de individuele klachten. Tegen een uitspraak van de Kamer of Grote Kamer is geen beroep mogelijk.

Belangrijke data

In 2016 werden de eerste individuele klachten tegen Rusland ingediend bij het EHRM. In 2018 volgden nog twee individuele klachten.

Op 10 mei 2019 nam het kabinet het besluit om te interveniëren in de individuele klachtenprocedures van de nabestaanden.

Op 10 juli 2020 diende Nederland de statenklacht tegen Rusland in bij het EHRM, en tegelijkertijd diende Nederland de interventie in de individuele klachtprocedures in.

Op 27 november 2020 heeft het EHRM besloten om de statenklacht van Nederland te voegen met twee statenklachten van Oekraïne tegen Rusland.

Op 21 december 2020 is (onder meer) aan de nabestaanden en aan de Stichting Vliegkamp MH17 toestemming verleend om als derde partij schriftelijke te interveniëren in de statenklacht. Deze schriftelijke toelichting is op 28 januari 2021 ingediend. Daarbij stond schending van artikel 3 EVRM door Rusland ten aanzien van de nabestaanden centraal.

Vervolgens heeft het Hof eerst gekeken naar de ontvankelijkheid van de klacht. Meer in het bijzonder kwam daarbij aan de orde of (1) sprake was van rechtsmacht (artikel 1 EVRM), of (2) alle rechtsmiddelen zijn uitgeput en of (3) de klacht tijdig is ingediend (artikel 35 EVRM).

Op 26 januari 2022 heeft in dat kader een hoorzitting plaatsgevonden. Op de hoorzitting is namens de Nederland op de drie ontvankelijkheidsvragen ingegaan. Namens Stichting Vliegkamp MH17 is een toelichting gegeven op met name de psychische gevolgen van het handelen en nalaten van Rusland voor de nabestaanden. Namens Rusland is aangegeven dat de klacht niet ontvankelijk zou zijn.

Op 25 januari 2023 heeft het EHRM de statenklacht van Nederland tegen Rusland ontvankelijk verklaard. Nu de klacht ontvankelijk is, zal het EHRM zich op een later moment uitlaten over de inhoud van de klacht. Hieronder zal nader worden ingegaan op de onderbouwing van de beslissing van het Hof om de klacht ontvankelijk te verklaren.

Met betrekking tot de inhoudelijke behandeling is nog relevant dat op 17 maart 2023 de nabestaanden en de Stichting Vliegcramp MH17 ter voorbereiding op de inhoudelijke behandeling zijn uitgenodigd om een nadere/aanvullende schriftelijke interventie in te dienen. Op 28 april 2023 is deze nadere schriftelijke interventie ingediend. Op 17 mei 2023 berichtte het Hof dat deze stukken nog aan de procespartijen worden gestuurd die daar voor 2 oktober 2023 op kunnen reageren. Nederland heeft op 2 oktober 2023 een reactie ingediend.

Het is nog niet duidelijk wanneer de inhoudelijke behandeling zal plaatsvinden.

De onderbouwing van de ontvankelijkheidsbeslissing¹⁴

Het EHRM is in zijn beslissing van 25 januari 2023 uitgebreid ingegaan op de diverse ontvankelijkheidsvragen die bij de Nederlandse statenklacht aan de orde zijn. In de beslissing is het Hof in hoofdstuk V ingegaan op de rechtsmacht. Vervolgens is in hoofdstuk VI ingegaan op ontvankelijkheidsvragen met betrekking tot artikel 35(1) van het EVRM; eerst op de uitputting van rechtsmiddelen en daarna op de zes maanden termijn. Ook gaf het Hof in hoofdstuk VII zijn eerste indruk (*prima facie*) van het bewijs ten aanzien van de verweten schendingen.

Rechtsmacht

Ten aanzien van de rechtsmacht overwoog het EHRM dat het neerhalen van MH17 volledig heeft plaatsgevonden binnen het gebied dat in handen was van de separatisten, waar Rusland volgens het EHRM effectieve controle over had. Verder vond het Hof dat het zorgvuldige strafrechtelijke onderzoek dat heeft plaatsgevonden in de context van het gezamenlijke internationale onderzoeksteam (JIT) veel duidelijkheid heeft verschaft met betrekking tot omstandigheden rondom het neerhalen van de MH17. Er was geen bewijs van gevechten met als doel om de controle te krijgen in de gebieden die direct relevant waren voor de lanceerplaats van de raket of de plaats waar het vliegtuig is neergekomen, op zo'n manier dat een daaropvolgende chaos zou kunnen betekenen dat geen sprake is van rechtsmacht. De klacht van Nederland viel derhalve onder de rechtsmacht van Rusland.

Een bezwaar van Rusland met betrekking tot de subjectieve rechtsmacht (*ratione materiae*, het type zaken dat een gerecht mag behandelen) van het Hof over klachten betreffende gewapende conflicten werd ook verworpen. Rusland stelde dat er sprake was van een internationaal gewapend conflict waardoor het neerhalen van MH17 volgens Rusland beoordeeld moest worden met toepassing van regels van internationaal humanitair recht¹⁵, en niet met toepassing van het EVRM. Het Hof benadrukte dat de waarborgen van het EVRM van toepassing blijven in situaties van internationaal gewapend conflict. De verdragswaarborgen moeten echter worden geïnterpreteerd in harmonie met andere regels van internationaal recht, waaronder ook de relevante bepalingen van humanitair recht. In het bijzonder zal het Hof in de fase ten gronde van de procedure bepalen hoe artikel 2 EVRM moet worden geïnterpreteerd, rekening houdend met de inhoud van het internationaal humanitair recht.

Uitputting nationale rechtsmiddelen en zes-maanden-regel

¹⁴ Veel is vrij letterlijk (vertaald) overgenomen van de press release van het EHRM, Eastern Ukraine and flight MH17 case declared partly admissible, d.d. 25.01.2023.

¹⁵ Internationaal humanitair recht is het recht dat geldt tijdens een gewapend conflict. Het wordt ook wel 'oorlogsrecht' genoemd.

Voordat een klacht bij het EHRM in behandeling kan worden genomen, dienen alle nationale rechtsmiddelen uitgeput te zijn. Daarnaast dient een klacht binnen 6 maanden ingediend te worden na de uitspraak van de hoogste nationale rechter. Indien nationale rechtsmiddelen niet kunnen worden uitgeput, geldt het volgende:

- De klacht moet binnen 6 maanden na de handeling waartegen de klacht is gericht worden ingediend bij het Hof; of
- De klacht moet binnen 6 maanden nadat de verzoeker door de handeling is geraakt of kennis kreeg van de handeling of kennis kreeg van de gevolgen van die handeling worden ingediend bij het Hof.

Het Hof heeft eerst het bezwaar van Rusland beoordeeld. Dat bezwaar hield in dat de binnenlandse (Russische) rechtsmiddelen niet waren uitgeput. Het Hof nam kennis van de algemene ontkenning van Rusland van enige betrokkenheid bij het neerhalen van de vlucht, het feit dat de gebeurtenissen hadden plaatsgevonden buiten het soevereine grondgebied van Rusland door daders wier identiteit op dat moment niet bekend was, en de politieke dimensie van de zaak die impliceerde dat staatsagenten betrokken waren bij het plegen van een misdaad die door de VN-Veiligheidsraad was veroordeeld. Het Hof oordeelde dat Rusland niet had aangetoond dat er in Rusland een effectief rechtsmiddel beschikbaar was met betrekking tot de klachten omtrent het neerhalen van MH17.

Rusland stelde vervolgens dat de klachttermijn verstreken was. Het Hof overweegt dat de klachttermijn niet verstreken is. De klachttermijn bestaat onder meer om ervoor te zorgen dat zaken door het Hof behandeld worden als ze nog vers zijn. Dit is om te voorkomen, dat door het verstrijken van de tijd, het vaststellen van feiten en beantwoorden van juridische vragen moeilijker wordt. Er bestond veel onduidelijkheid na het neerhalen van vlucht MH17 over de precieze omstandigheden waaronder het vliegtuig neergehaald was, zoals de identiteit van de daders, het gebruikte wapen en de omvang van de controle die Rusland uitoefende over het gebied. Hierdoor oordeelt het Hof dat het niet onredelijk was dat Nederland heeft gewacht op voldoende geloofwaardige en concrete bewijzen, voordat de zaak werd aangebracht bij het Hof.¹⁶

Voldoende bewijs

Het Hof oordeelde vervolgens ook nog dat er op het eerste gezicht voldoende onderbouwd bewijs lijkt te zijn ter ondersteuning van de door Nederland verweten schendingen van artikel 2, 3 en 13 EVRM.¹⁷

We zullen moeten afwachten of het Hof bij de inhoudelijke behandeling aan dit oordeel vasthoudt.

Het Hof heeft de klachten ontvankelijk verklaard en zal nu doorgaan naar de inhoudelijke behandeling.

De inhoudelijke behandeling

Het Hof zal inhoudelijk beoordelen of Rusland daadwerkelijk artikel 2 (recht op leven), artikel 3 (verbod op foltering en onmenselijke behandeling) en artikel 13 (recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel) EVRM heeft geschonden.

¹⁶ ECHR, 'Ukraine and the Netherlands v. Russia (dec.) [GC] - 43800/14, 8019/16 and 28525/20', Legal summary January 2023; en ECHR, 'Eastern Ukraine and flight MH17 case declared partly admissible', Press release ECHR 026 (2023), 25 January 2023.

¹⁷ ECHR, 'Ukraine and the Netherlands v. Russia (dec.) [GC] - 43800/14, 8019/16 and 28525/20', Legal summary January 2023; en ECHR, 'Eastern Ukraine and flight MH17 case declared partly admissible', Press release ECHR 026 (2023), 25 January 2023.

Tijdsduur

Wanneer de inhoudelijke klachtbehandeling door het Hof zal plaatsvinden is nog niet bekend. Het kan soms lang duren voordat het Hof daadwerkelijk toekomt aan de inhoudelijke behandeling van een klacht.¹⁸ In de persverklaring van 26 januari 2022 heeft het Hof slechts aangegeven dat er te zijner tijd een uitspraak volgt. Indien een zaak lang duurt kan het Hof wel besluiten om de inhoudelijke behandeling te scheiden van de vraag over de schadevergoeding, dit zal dan later worden behandeld.¹⁹

Mogelijke uitkomsten

Het Hof kan de klachten afwijzen indien blijkt dat geen schending van het EHRM kan worden geconstateerd of indien de gevolgen van deze schending voor de slachtoffers of nabestaanden onbeduidend zijn.

Indien het Hof besluit dat er wél een schending van het EHRM is en de gevolgen voor slachtoffers of nabestaanden aanzienlijk zijn, kan het Hof Rusland veroordelen tot het betalen van een schadevergoeding ('billijke genoegdoening'). Het is echter onzeker of Rusland gehoor zal geven aan deze eventuele uitspraak.²⁰

---

¹⁸ Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 'Het EHRM in 50 vragen', 2021, p. 9-10.

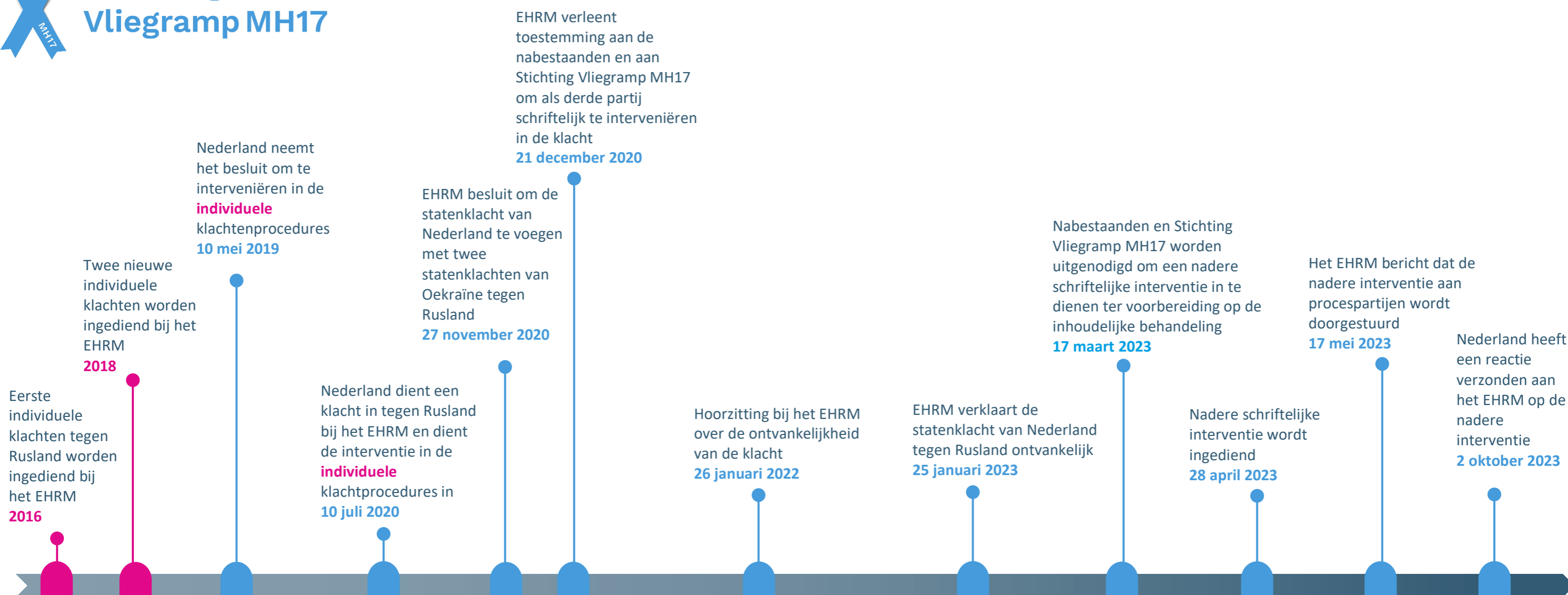
¹⁹ European Court of Human Rights, 'Eastern Ukraine and flight MH17 case declared partly admissible', Press release ECHR 026 (2023), 25 January 2023 en Juridische Wegwijzer MH17, Hoofdstuk 4 'EHRM (interstatelijk)'.

²⁰ College voor de Rechten van de Mens, 'EHRM buigt zich over Russische rol bij neerhalen MH17', 2023, mensenrechten.nl.

Stichting Vliegcramp MH17

Aanvulling website Stichting Vliegcramp MH17 - 2023

PROCEDURE BIJ INTERNATIONAL CIVIL AVIATION ORGANIZATION

Inleiding

Op 14 maart 2022 hebben Nederland en Australië een klacht tegen Rusland ingediend bij de Raad van de Internationale Burgerluchtvaartorganisatie (International Civil Aviation Organization, ICAO). De klacht richt zich tegen de rol van Rusland bij het neerhalen van vlucht MH17.²¹ Hieronder wordt beschreven hoe de procedure bij de Raad van de ICAO verloopt en wat de mogelijk gevolgen zijn als de Raad van de ICAO oordeelt dat Rusland aansprakelijk is voor het neerhalen van vlucht MH17.

De klachtenprocedure bij ICAO

Op grond van het Verdrag van Chicago (1944) zijn staten verplicht om de burgerluchtvaart in hun luchtruim veilig te laten verlopen. Rusland is ondertekenaar van dit verdrag en heeft daarmee ingestemd af te zien van het gebruik van wapens tegen burgerluchtvaartuigen tijdens de vlucht.

De Raad van de ICAO is een orgaan binnen de ICAO dat bevoegd is te oordelen over geschillen die spelen met betrekking tot het Verdrag van Chicago. Voor deze procedure bestaan er geen openbare hoorzittingen en deze procedures bij de ICAO-Raad zijn vertrouwelijk.²² Tegen een besluit van de ICAO-Raad kunnen de partijen bij het geschil in beroep gaan bij het Internationaal Gerechtshof²³; het hoogste gerechtelijk orgaan van de VN.

De juridische procedure bij de ICAO is op hoofdlijnen opgenomen in het Verdrag van Chicago (artikelen 84 tot en met 88), ook wel het Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart genoemd.²⁴ De meer specifieke regels over de procedure staan opgenomen in 'Rules For the Settlement of Differences, ICAO Doc 7782/2' (hierna het 'Reglement' genoemd). Dit Reglement beschrijft de procedures voor een staat om een verzoek in te dienen bij de ICAO-Raad, regels over de inhoudelijke behandeling en regels over het verdere verloop van de zaak.

Naar aanleiding van het neerhalen van vlucht MH17 hebben er gesprekken plaatsgevonden tussen Rusland, Nederland en Australië over de staatsaansprakelijkheid van Rusland. Rusland heeft zich op 15 oktober 2020 teruggetrokken uit die gesprekken en besloten niet te onderhandelen over een oplossing die recht doet aan het leed en de toegebrachte schade die veroorzaakt is door het neerhalen van vlucht MH17.

Hieronder wordt aan de hand van het Reglement van de ICAO ingegaan op het vervolg van de procedure die gestart is door Nederland en Australië. Waar mogelijk wordt ook ingegaan op de huidige stand van zaken van de klacht tegen Rusland.

Volgens het Reglement moeten een aantal onderwerpen opgenomen worden in de klacht die wordt ingediend, zoals de naam van de verzoeker(s) en de staten in het betreffende geschil, de relevante feiten en

²¹ De Volkskrant, 'Nederland en Australië slaan handen ineen voor nieuwe MH17-procedure tegen Rusland', Pepijn de Lange, 14 maart 2022. Te raadplegen via deze link: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/nederland-en-australie-slaan-handen-ineen-voor-nieuwe-mh17-procedure-tegen-rusland~be029527/>

²² Ministerie van Justitie en Veiligheid, 'Stand van zaken MH17, p.2, 3 november 2022, te raadplegen via deze link: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-a99907063d95837b701e9c97af80af4d7b0b3e70/pdf>

²³ Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart, Chicago, 07-12-1944, art. 84.

²⁴ Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart, Chicago, 07-12-1944, art. 84. Te raadplegen via deze link: https://wetten.overheid.nl/BWV0005507/2017-10-23#Verdrag_2

omstandigheden met betrekking tot de klacht en onderbouwing hiervan, wat de gewenste oplossing zou zijn en een verklaring van dat onderhandeling tussen de staten al heeft plaatsgevonden, maar niet succesvol was.

Nadat de klacht is ingediend gaat de Secretaris-Generaal van ICAO na of de aanvraag compleet is en aan bovengenoemde eisen voldoet. Zo niet, zal hij de verzoekende staat of staten vragen om hun klacht compleet te maken en in te dienen.

Als de klacht compleet is wordt de ICAO-Raad op de hoogte gesteld van de klacht door de Secretaris-Generaal. Aan de verweerder, Rusland, zijn vervolgens op grond van het Reglement de afschriften van de klacht en bijbehorende documenten toegestuurd. Rusland is daarnaast uitgenodigd om een verweerschrift tegen deze klacht in te dienen bij de Raad. Hiervoor stelt de Raad een termijn waarin dit verweerschrift moet worden ingediend. Deze termijn wordt per zaak door de Raad bepaald. In deze zaak is niet bekend wat voor termijn Rusland gebonden is voor het indienen van het verweerschrift.

Rusland had de mogelijkheid om de bevoegdheid van de ICAO-Raad om de zaak te behandelen in twijfel te trekken en bezwaar te maken tegen de behandeling van de zaak door de ICAO-Raad. Rusland heeft gebruik gemaakt van deze mogelijkheid en bezwaar ingediend. Op 17 maart 2023 besloot de Raad het bezwaar van Rusland tegen de behandeling door de ICAO-Raad te verwerpen.

Voordat de ICAO-Raad begint aan de inhoudelijke behandeling van de klacht van Nederland en Australië, zal de Raad overwegen of partijen in dit stadium moeten worden uitgenodigd om toch nog verder te onderhandelen om zo het geschil op te lossen. In deze zaak tussen Nederland, Australië en Rusland heeft de Raad ervoor gekozen om de partijen inderdaad uit te nodigen om de onderhandelingen te hervatten. De Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken heeft middels een brief op 27 maart 2023 aan de kamer laten weten dat Nederland hiervoor open staat.²⁵

Inhoudelijke behandeling door de Raad van de ICAO

Ten behoeve van de inhoudelijke behandeling van de klacht, die nog niet is aangevangen, kan de Raad kan ervoor kiezen zelf onderzoek te doen, maar kan ook een comité van vijf personen benoemen om het onderzoek uit te voeren. Deze vertegenwoordigers zijn afkomstig uit lidstaten die het Verdrag van Chicago hebben ondertekend die op dat moment zitting hebben in de Raad en die zelf niet betrokken zijn bij dit conflict om zo belangenverstrengeling en vooringenomenheid te voorkomen. Voor het onderzoek door het Comité zijn dezelfde regels van toepassing als voor de Raad. Het Comité brengt naar aanleiding van hun onderzoek uiteindelijk verslag uit aan de Raad met daarin een samenvatting van het bewijs en aanbevelingen aan de Raad. Eventueel kan de Raad dan besluiten dat er nog meer informatie nodig is en die zo nodig opvragen of onderzoeken.

De Raad of het Comité kan ook besluiten om deskundigen onderzoek te laten doen en advies uit te brengen.

De partijen kunnen bewijsmateriaal indienen bij de Raad of het Comité ter ondersteuning van hun verklaring. dit kunnen bijvoorbeeld getuigenverklaringen en deskundigenrapporten zijn. De Raad of het Comité kan partijen ook verzoeken getuigen of deskundigen op te roepen om tijdens een mondelinge hoorzitting te getuigen.

Te allen tijde kan de procedure worden opgeschort indien de Raad of het Comité van mening is dat er een mogelijkheid bestaat om het geschil nog op te kunnen lossen door onderhandelingen tussen partijen. Indien deze onderhandelingen op niets uitkomen, wordt de procedure door de Raad of het Comité weer hervat.

---

²⁵ Brief van Minister van Buitenlandse Zaken van 27 maart 2023 (*Kamerstukken II 2022/23, 33997, nr. 178*).

Nadat de Raad de argumenten van partijen in de zaak heeft gehoord of het verslag heeft gelezen van het Comité, neemt de Raad een beslissing. In de beslissing legt de Raad ook uit hoe tot deze beslissing gekomen is.

Tegen het besluit van de ICAO-Raad kunnen partijen bij het geschil, Nederland en Australië, binnen 60 dagen na notificatie van het besluit in beroep gaan bij het Internationaal Gerechtshof indien zij het niet eens zijn met de uitkomst van deze procedure.

Rechtsgevolgen

Aan de hand van de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken en de Minister van Infrastructuur en Waterstaat wordt hierna kort ingegaan op een van de mogelijke rechtsgevolgen indien Rusland aansprakelijk wordt gesteld door de ICAO-Raad voor het neerhalen van vlucht MH17.²⁶

Nadat de procedure heeft plaatsgevonden bij de ICAO-Raad en de Raad een beslissing heeft genomen in deze zaak tussen Nederland en Australië tegen Rusland, is een mogelijk rechtsgevolg van staatsaansprakelijkheid dat de aansprakelijk gestelde staat voor volledig rechtsherstel moet zorgen. Eén van de vormen van rechtsherstel is een financiële vergoeding van de geleden schade, ook wel compensatie genoemd. De Nederlandse overheid heeft kosten gemaakt sinds het neerhalen van vlucht MH17. De Algemene Rekenkamer doet op verzoek van de Minister-President onderzoek naar de gemaakte kosten door de Nederlands overheid naar aanleiding van het neerhalen van MH17. De publicatie van de uitkomst van dit onderzoek staat gepland op 7 december 2023.²⁷ Deze kosten zal Nederland dan ook gaan vorderen via een schadeclaim in de procedure bij de ICAO-Raad tegen Rusland. De Rekenkamer doet geen onderzoek naar de schadevergoeding voor nabestaanden, maar deze schade zal wel onderdeel uitmaken van de door de Nederland in te dienen schadeclaim.

***

²⁶ Tweede Kamer, Vliegcramp MH17 33 997, nr. 172, 14 maart 2022.

²⁷ <https://www.rekenkamer.nl/actueel/lopend-onderzoek/inventarisatie-kosten-mh17>, geraadpleegd op 26 juli 2023.

Stichting Vliegramp MH17

Aanvulling website Stichting Vliegramp MH17 - 2023

Rusland trekt zich terug uit de gesprekken tussen Rusland, Australië en Nederland over staatsaansprakelijkheid
15 oktober 2020

Nederland en Australië dienen een klacht in tegen Rusland bij de Raad van de ICAO
14 maart 2022

De Raad verwerpt het bezwaar van Rusland tegen de behandeling van de klacht door de Raad
17 maart 2023

Brief van de minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer waarmee de kamer geïnformeerd wordt dat Nederland openstaat voor verdere onderhandeling met Rusland, indien de Raad de partijen uitnodigt voor verdere onderhandelingen
27 maart 2023

Het rapport van de Algemene Rekenkamer over de kosten die de Nederlandse staat heeft gemaakt, wordt naar verwachting gepubliceerd
7 december 2023